

CONFUCIANISM AS A RELIGION - ITS EFFECTS ON EDUCATION, POLITICS AND ECONOMY

Slobodan Despic

PS „Milovan Glisic” – Valjevska Kamenica, Republic of Serbia, boban_1960@yahoo.com

Abstract: The central figure of this work's study is Confucius. This work begins with the cultural history of China, moving on to the difference between Chinese and Western ethics, that is, the ethics of the Occident and the Orient. Apart from his biography, creative work, moral and ethical foundation of his ideas, discussion of Confucius further spreads through the analysis of Confucianism and its meaning-not only for Chinese society but also for other Asian societies. Besides the obvious meaning of Confucianism in the context of education this work will show that Confucius was more than a teacher in the general meaning of the word and that his religion" according to many critics is not the religion in the sense of the word that is commonly understood and interpreted". It is very important to point out what will be further clarified in the following work-it is the morals and living ethics that are the doctrines and postulates of Confucianism which make the people "complete" and therefore useful to their state as well as their society. The notion of religion is discussed from the sociological perspective and through the analysis of the notion itself. Also, the classification of religion and its symbols in the context of which Eastern Asian religions are discussed with the essential clarification of each religion and their implications on social phenomena and contemporary culture. Confucianism is further observed not only through the ethical and moral prism but also from the various aspects with the special emphasis on its role in education, politics and economy. However, as a national philosophy, it proved to be extremely efficient in practice. It is apparent when we take into account its abilities to maintain internal peace and progress for over 20 centuries. It is precisely one of the key points of this research- to clarify how and why China was more or less best governed part of the world and how much Confucianism influenced its development into one of the greatest world economies. The research will finally demonstrate the reason and the way Confucianism influenced economical growth of the eastern Asian countries, especially due to the education politics which stems directly from the Confucianism postulates. Despite the fact the Confucianism ideals have not been widely accepted outside eastern Asia for a long time, they had an extremely strong impact on Korea and Japan-the two countries greatly influenced by the Chinese culture. Therefore, moral values and the significance of Confucianism have not only left deep and unsurpassable traces in the Eastern culture, but their authenticity and originality will remain the role model for the world culture in general.

Keywords: confucianism, religion, economy, education, ethics

КОНФУЧИЈАНИЗАМ КАО РЕЛИГИЈА - ЕФЕКТИ НА ОБРАЗОВАЊЕ, ПОЛИТИКУ И ЕКОНОМИЈУ

Слободан Деспич

ОШ „Милован Глишић” - Ваљевска Каменица, Република Србија, boban_1960@yahoo.com

Резиме: Централна личност истраживања, које се у овоме раду спроводи, јесте Конфуције. У раду се најпре полази од историје културе у Кини, потом разматра разлика између кинеске и западне етике, односно етике Окцидента и Оријента. Говорећи о Конфуцију, поред биографских података, његовом стваралаштву, моралној па и етичкој утемељености његових идеја, истраживање у раду се надаље проширује кроз анализу конфучијанизма и његовог значења – не само за кинеско друштво, већ се разматра у контексту азијских друштава. Поред очигледног значења конфучијанизма у контексту едукације и васпитања, рад ће показати да је Конфуције био нешто више од учитеља у уобичајеном значењу те речи и да његова религија, по многим критичарима, *није религија у оном смислу у коме се она тако тумачи и подразумева*. Врло је важно нагласити, што ће у даљем току рада бити и појашњено, заправо, морал и етика живљења, доктрина конфучијанизма и постулати на којима она почива, те људи постају *заокружени људи* и као такви корисни, како држави тако и друштву. Разматра се појам религије из социолошке перспективе кроз анализу самог појма, потом подела религије, њени симболи, те у том контексту разматране су источно азијске религије, уз суштинско појашњење појединачно сваке од религија и њихових импликација на друштвене појаве и културу данас. Конфуцијанизам се надаље у раду посматра поред етичке и моралне призме, са више аспеката, а посебно је наглашена његова улога у образовању, политици и економији. Међутим, он се као

државна филозофија у пракси показао изузетно ефикасан. То се најбоље види, када се узму у обзир његове способности да одржава унутрашњи мир и напредак преко 20 векова. Управо је то једна од кључних поенти истраживања – да се појасни на који начин и због чега је Кина, мање или више, била најбоље управљани део света и колики је утицај конфучијанизма имао да се развије у једну од економски најразвијенијих земаља у свету. Истраживање ће коначно показати и зашто конфучијанизам односно у ком облику је имплицирао економски развој источно-азијских земаља а посебно због образовне политике, која корене има управо у постулатима конфучијанизма. И поред тога, што идеали конфучијанизма дуго времена нису наилазили на широко прихватање ван источне Азије, они су имали изразито снажан утицај на Кореју и Јапан – две земље под великим утицајем кинеске културе. Тако, моралне вредности и значај конфучијонизма, оставили су дубоке и непревазиђене трагове не само у култури Истока, већ и њихова аутентичност и аутохтоност остати узор за културу света уопште.

Кључне речи: конфучијанизам, религија, економија, образовање, етика

1. ИСТОРИЈА КУЛТУРЕ У КИНИ

Када се анализирају одређене појаве или покрети у култури азијатских друштава, важно је навести зашто је акценат на колективу и друштву, а не на појединцу. Такав случај је, и када је у питању конфучијанизам, тј. школе које су из њега настале. Ради се о критичкој тези да старе азијатске културе друштву дају предност у односу на појединца; граница између етике и права, готово је непрепознатљива. Политичка заједница се, наиме, много више, традиционално више, повезује преко дужности неголи права. Када је у питању азијатска култура, политичка етика не зна за субјективна права, већ иде дотле да делегира права која се додељују појединцу. Поставља се питање, у чему се састоји спор, или опречност између правног делегирања и рецепције на Истоку и индивидуалистичког схватања права на Западу? У том контексту Гаји (Yash Ghai) каже да ... *етос који се односи на друштво и који је дубоко укован у некој традицији захтева да се индивидуе уврсте и подреде и стога је неспојив са индивидуалистичким схватањем права на Западу* (Базић Ј. и Пешић М: 2012). Наведени цитат иде у прилог наглашавања моћи друштва над појединцем, као и јаче рефлексије традиције и традиционалног над појединцем. Оваква друштва често се опиру динамичи модернизације и прихватању нових друштвених вредности; међутим, у пракси се дешава и оно што је супротно зацртаним теоријским шаблонима и претпоставкама. Управо је Кина, аутентичан пример.

1.1. Кина: древна источна цивилизација

Кина, као робовласничка држава, основана је око 3.000.г.п.н.е. Под наглим економским процватом, првобитно родовско уређење се распало. Економски процват изазвао је *Пут свиле*, грнчарство и ширење занатства. Тежак живот сељака изазвао је појаву већих устанака, због чега се царство распало на низ мањих царевина и аутономних кнежевина. Касније уједињавање Кине, под првим царем, Ђин Ванђетом, за којег се везује почетак изградње Кинеског зида и бројне војне реформе, оформило је моћан војнички staleж и експлоатацију робова и сељака, која је кулминирала Великим устанком, 206.г.п.н.е., распадом царства и падом робовласничког поретка. Такође су увели низ административних реформи које су се пре свега односиле на стандардизацију мера широм државе. С друге стране, настојала је легитимисати своју власт покушајима брисања трагова свих претходних династија. Позната је по увођењу низа новина у војној области, кроз модернизацију оружја и увођењу нове тактике ратовања. Упркос брзом крају, владавина цара трајала је 15 година, династија Ђин постала је једном од најважнијих кинеских династија, јер је сматрана првом царском династијом и ујединитељем Кине. Због тога је модерна Кина, управо по њој добила име. У древној Кини, писмо је имало око 20.000 знакова.²⁴⁴ Посебно се улагало у развој науке, уметности и филозофије (Вукићевић С: 2005).

1.2. Конфуције: биографски подаци

Конфуције (Kung Fu Ce, 551-479.г.п.н.е.), кинески филозоф, политички и социјални реформатор, писац и учитељ. Живео је у периоду опадања традиционалних моралних кодекса. Родио се у држави Лу, у источној Кини. Његови преци припадали су војводској кући државе Сунг, пореклом из краљевске куће Шанг. Због политичких неприлика, породица је пре Конфуцијевог рођења, изгубила свој положај и преселила се у Лу. Према 47. поглављу *Историјских записа* (Shih Chi), Конфуције је као млад био сиромашан, али је касније као државни службеник, достигао висок положај. Био је истовремено и сељак и пророк, а пророк у њему трудио се да усади вредности *учтивости* и *добронамерности* у чланове завађених политичких фракција. Услед политичких сплетки, напустио је службу и 14 година путовао од државе до државе на простору данашње Кине, надајући се да ће добити прилику и остварити своје идеале који су се огледали у политичкој

²⁴⁴ Данашње писмо садржи око 5.000 знакова; неписменим се сматра онај ко не зна бар 3.000 знакова.

и друштвено-социјалној реформи. Како није успео у својој замисли, као старац, вратио се у Лу, где је и преминуо три године након свог повратка. Његов ученик Шикен, организовао му је величанствен погреб. Сви његови ученици заклели су се да ће његов дух држати живим и његово учење пренети потоњим генерацијама. Његов гроб се и данас налази у Џантоу. Надгробна плоча висока је три метра, што је било уобичајено за свештенике тог доба. На њој је жутом бојом било исписано: *Овде почива велики свештеник*. Само је краљевима било дозвољено да користе жуту боју; припадницима плебса било је забрањено. Ово је практично доказ колико је био поштован. Статуа која је подигнута поред гробнице, срушена је током Културне револуције, периода у ком су били одбацивани сви конфучијански идеали. Након овог периода историчари су радили на њеној рестаурацији и успели да је поново подигну (Новчић А: 1971).

1.3. Конфучијеве стваралачке тежње

У циљу обнављања ранијих друштвених, културних и моралних вредности Конфучије се залаже за хуманистички орјентисану филозофију, историју, уметност и традиционално понашање. Зачетник је идеје о друштвеном ангажовању интелектуалаца-учитеља. Његово учење заснива се на идеји хармоничног функционисања друштвеног поретка путем етичких начела. Сматрао је да се морално усавршавање појединца постиже неговањем врлина (хуманост, човекољубље, праведност, искреност, храброст). Инсистирајући на етичком одређењу ритуала, а не на родовско аристократском, племенитост је одредио не као ствар рода, већ питање карактера, и тако изазвао праву социјалну револуцију у Кини. Конфучијево најзначајније дело, књига *Аналект* састоји се из XX одељака, чије наслове чине прве две речи којима одељци започињу (Pantelić-Vujić S: 2014).

1.3.1. Конфучије и Шест класичних дела

Конфучије је први који је у приватном својству подучавао велики број ученика који су га пратили на његовим предавањима. Према предањима, имао је неколико хиљада следбеника, од којих ће неки од њих постати славни мислиоци. Конфучијеве идеје можда се најбоље могу упознати кроз конфучијанско штиво (*Lun Yi*), збирку његових раштрканих изрека коју је саставио неки од његових ученика (Pantelić-Vujić S: 2014). Конфучије је био оснивач *Ји* школе, која је на Западу позната као Конфучијанска школа где се изучавала *Liu Yi* (наглашава човекољубље и исправност). Појам *Lui Yi* означава *шест уметности*, али чешће се преводи као *Шест класичних дела*. То су *Ји* или *Књига промена*, *Shih* или *Књига ода*, *Shu* или *Књига о историји (ритуали и обреди)*, *Yi*- *eh* или *Музика* (која је очувана као посебно дело) и *Ch'un Skiu* или *Пролећни и јесењи анали*, историјска хроника Конфучијеве државе Лу, од 722. до 479.г.п.н.е., године Конфучијеве смрти. Конфучијанци су касније ово дело тумачили као трактат о метафизици, иако је раније тумачена као *Књига предсказања* (Fung J: 1971). Конфучије није био аутор својих дела. У извесним погледима био је конзервативан и одржавао традицију. Тако је у *Ритуалу у музици* покушао да исправи сва кретања од постојеће праксе. Писање књига развило се након Конфучијевог времена. *Шест класичних дела* постојало је и пре Конфучијевог доба, и сачињавале су културну баштину прошлости. У време династије Чу, она су била основа за васпитање аристократа. Ово дело Конфучија је издвојило од обичних мислилаца његовог времена и учинило га оснивачем једне нове школе (Hubler D: 2002).

1.4. Конфучијеве идеје и њихова морална утемељеност

У погледу врлина, Конфучије је наглашавао човекољубље и исправност, а нарочито исправност (*Yi*), односно оно што у извесној ситуацији *треба чинити*. То је категорички императив. Сваки појединац у друштву мора чинити извесне ствари које треба чинити ради самих ствари, јер су то ствари које је морално исправно чинити. У Конфучијанству су *Yi* (*исправност*) и *Li* (*чар*) дијаметрално супротни појмови. У томе почива оно што су потоњи Конфучијанци назвали *разликом између Yi и Li, разлика која се огледала превасходно у моралном подучавању* (Fung J: 1971). Појам *Yen* (човекољубље) конкретнији је од појма *Yi*. Формална суштина човекових дужности у друштву јесте његова *потребност*. Материјална суштина тих дужности је љубав према другима. Основа конфучијанства лежи у теорији *делања ни због чега*.

Конфучије је тврдио да само преноси *Li* (обред) односно кодекс понашања наслеђен од краљева мудраца. Књига *О Li* излаже конфучијански Тао. Конфучије није себе схватао као мислиоца, већ као познаваоца историје. Сматрао је да је његов задатак подучавање и заснивање кодекса, а не његово оправдавање или систематизација. Конфучијански ученици су прикупили дијалоге и разговоре у познатој књизи *Аналекти*, која садржи 442 поглавља, од којих 58 говоре о *добронамерности*. Овај термин има комплексно значење, али се суштина састоји у поруци ученицима и следбеницима да воле једни друге. За Конфучија идеја *оданости* била је од врхунског значаја. Веровао је да је оданост од кључне важности за стварање здравог и срећног друштва. Конфучијанизам је све до 1911. г. био званична религија кинеске царевине (Fung J: 1971). Морал се, много више од етике, поклапа са постојећим друштвеним профилем културног типа и традиционалним друштвеним обележјима и облицима датог друштва. Разлике између кинеске и западне

културе су веома велике, па у том контексту треба адекватно приступити како анализи етике, тако и анализи морала, као кључне претпоставке у анализи конфучијанизма. Док се западњачки (*Окцидентални*) појам морала заснива на односу према људској умној способности, кинеска логика у том смислу је супротна.

1.5. Конфучијево место у историји Кине

Мада је увек био споран, његово место у историји, мењало се у зависности од раздобља. Са историјског становишта, Конфучије је првенствено био учитељ. Након његове смрти, у Кини, почели су га сматрати Учитељем који је надмашио све друге учитеље. У II веку п.н.е. био је још више уздигнут. Према многим конфучијанистима тог раздобља, Конфучије је одредио Небо да почне нову династију, која би следила династију Чу. Током I века п.н.е. Конфучија су почели да сматрају чак и за нешто много више од краља; био је живи Бог. Међу људима, божанско биће које је знало, да ће након његовог времена, једног дана на власт доћи династија Хан (206.п.н.е.-220.н.е.). Раздобље глорификације ипак, није дуго трајало. Почев од I века конфучијанисти рационалнијег типа задобијају симпатије. Пред сам крај XIX века дошло је до оживљавања његовог учења. Убрзо, након стварања кинеске Републике, његов углед је пао. Данас, већина грађана Кине, сматра да је Конфучије првенствено био учитељ, али не и једини (Новчић А: 1971).

2. СОЦИОЛОШКО ОДРЕЂЕЊЕ РЕЛИГИЈЕ

2.1. Религија, њене карактеристике и функција

Религија се обично схвата као облик друштвене свести, као поглед на свет, као део културе. Као таква заузима једно од важних подручја човековог живота. Религија је прво питање нашег детињства и последње питање наше старости (Hamilton M: 2003). Битна карактеристика религије је њено психолошко дејство. Она успоставља контролу над човековим психолошким, посебно осећајним или умним активностима. Јавља се као морални коректор и надзор над човековим ставовима, поступцима и понашањем. Религија има и своју сазнајну димензију, која тумачи појаве у друштву и природи. Религија је и настала као уточиште понижених, потлачених и обесправљених социјалних категорија. Она се наметнула као заштитник, а и као представник свих друштвених слојева. Највиши циљ религије је стварање верске заједнице (Pantelić-Vujačić S: 2014).

2.2. Хиндуизам

Хиндуизам није само религија, већ и филозофија. Верује се да у Индији има више богова него људи, и у тој религији не постоји централизован религијски субјект. Кастинско учење према којем постоји слојевитост у грађанству, коју чине *брахмани*-вође религије, *киштрије*-војне вође, *вајшије*-пословни људи и *шудре* које су служиле, онемогућило је хиндуизам да остане светска религија; слично томе цаинизам због аскезе није постао светска религија (Fukoјama F: 1977).

2.3. Будизам

Будизам се развио из хиндуизма. Познат је као религија по својој једноставности и једна је од три светске религије. У том смислу важан је за социологију религије, за социологију морала и социологију уопште. Посебан значај будизма огледа се у ширењу образовања и одбацивању тезе о неправедности жена. Будизам је религија без Бога, те према његовом учењу спасење се тражи и налази преласком незнања у знање.²⁴⁵ У Азији будизам је значајан као и хришћанство у Европи. Понекад се јавља и у контексту давања националног идентитета, јер није нетрпељив према другим религијама, и зато је социолошки привлачан за друштво. Криза у кинеском друштву управо је превазиђена усвајањем будизма²⁴⁶ (Šušnjić Ђ: 1998). Данас, ову

религију следи око 500 милиона људи широм света. Назив долази од речи bodhi, што значи *бити будан*.²⁴⁷

2.4. Конфучијанизам

Конфучијанизам, религија је оптимистичног хуманизма. Имао је огроман утицај на живот, друштвене структуре и политичку филозофију Кине. Утемељивач религије је Конфучије.²⁴⁸ Конфучијанизам се

²⁴⁵ Ниче је говорио да је будизам врста хигијене, да је то религија за крај света.

²⁴⁶ Хришћанство и ислам никада нису привукли Кинезе као религије, а разлог је неприхватање моралних хришћанских норми, јер се кинеско друштво развијало на основу будизма и конфучијанизма.

²⁴⁷ Siddhartha Gotama рођен 486 г.п.н.е. у Лумбарнију, месту на данашњој граници Индије и Непала у аристократској процици. Након 6 година учења и медитације пронашао је *средњи пут*. Своје учење назвао је Dhamma.

²⁴⁸ Иако се бавио етиком и филозофијом живота, Конфучије се бавио и економском стварношћу. Сматрао је да онај ко је сиромашан, мора бити задовољан стањем ствари у свом животу, јер је то унапред предодређено.

првенствено бави моралним понашањем и етичким животом, а често се може сврстати у етичке врлине²⁴⁹ пре

него религију. Наглашавају земаљско уместо небеског. **Доктрина** конфучијанизма усресређена је на поштовање предака и породично поштовање: оданост, послушност, поштовање главе породице од стране млађих чланова.²⁵⁰ **Начела** конфучијанизма су Јен-златно правило; Chun-tai-господски човек врлине; Cheng-ming-правилно играње друштвених улога; Те-моћ врлине; Li-идеална мерила понашања; Wen-мирољубиве уметности. **Постулати** конфучијанизма су у односу према владару као и односу мужа и жене, односу родитеља и деце, млађих према старијима; односу пријатеља према пријатељу (ово је једини однос у ком влада једнакост). Да ли је конфучијанизам религија²⁵¹ или филозофско учење одговор даје кинески језик. *Ћиао* у конфучијанизму има двоструко значење: појам религије али и појам за образовање. Код Кинеза не постоји једна истина, која искључје друге (Hubler D: 2002).

3. КОНФУЧИЈАНИЗАМ И ОБРАЗОВАЊЕ

Конфучије се залагао за образовање. Говорио је *Учите као да никада нећете научити. Као да сте у страху да ћете изгубити знање*. Само кроз образовање може се стићи до стадијума *узвишеног човека*. Узвишени човек треба да поседује пет врлина: пристојност, великодушност, добру веру, марљивост и доброту. Најважније је да сваки човек поседује човечност. Конфучије је преносио мудрост из прошлих епоха. Сматрао је да поукама из прошлости може утицати на дешавања у садашњости и тако градити будућност. Увећање знања састоји се од истраживања ствари. Када се ствари истраже, знање се увећава; када се знање увећа, воља постаје искрена; када воља постане искрена, ум постане исправан; кад ум постане исправан, негује се лични живот; када се негује лични живот, регулише се породица; када је породица регулисана, држава је уређена, а када је држава уређена, на свету влада мир. Истраживањем се може доћи до истине, јер само кроз истраживање, учење и образовање може се мењати друштво и свет око себе на боље. Конфучијанизам на питање шта подразумева знање даје одговор да знање подразумева знање о ономе што знаш и ономе што не знаш (Вукићевић С: 2005).

4. КОНФУЧИЈАНИЗАМ: ПОЛИТИКА И ЕКОНОМИЈА

Утицај конфучијанизма осетио се и у политици. Конфучијански поглед на политику био је практичан. Поистовећивао је владара и народ као однос у породици између сина и оца. На притужбе да народ не плаћа порезе и на питање како да власт народ натера да плаћају порез Конфучије је рекао *Људи следе примере својих похлепних владара. Врлина владара је попут ветра, врлина људи попут траве, трава се савија у смеру кретања ветра* (Hubler D: 2002). Народ се понаша као и власт. Ако хаос влада на врху, хаос је и на дну. Сматрао је, да ако је владарева владавина неприкладна, да су резултат такве владавине људске и природне катастрофе. У том случају, људи имају морално право да дигну револуцију ако владару недостају етичка својства која га чине добрим вођом. Тада убијање владара не представља злочин (Hamilton M: 2003). Од краја XIX века у Јапану, а посебно након II св. рата, а посебно у Кини и делимично у Вијетнаму, конфучијанска култура, традиција и мисао постали су главни покретачи реформи и економског напретка. Конфучијанизам је формирао неколико универзалних *азијских вредности* као што су саосећање, правда, свест о обавези, ритуал и групна оријентација, које могу равноправно да се мере са вредностима које су произвели протестантизам, просветитељство, рационализам и друге *западне вредности* (Шијаковић И: 2008). Конфучијанска оданост аторитету и спремност да се поштују правила, довела је до тога да се прихвата водећа улога државе у тржишној економији источноазијских земаља, како оних које су прихватиле капитализам тако и социјалистичке Кине. Централно место породице, као централне вредности конфучијанизма, допринело је бржем развоју породичних предузећа и бизниса. Жеља за властитом изградњом и самокултивисањем представља азијску вредност која је подстакла масовно квалитетно образовање и допринело да оно постане *цивилна религија друштва* (Tu Weiming) и покретач напретка друштва. Кроз адаптацију, учење, прихватање развијеног и напредног, дошло је до трансформације традиционалне конфучијанске културе и стицања нових вредности: *спремност да се учи од других, оданост*

²⁴⁹ Етички циљ конфучијанизма је вредан, јер врлину ставља на место које је врло пожељно, како за појединца, тако и за читаво друштво. Ипак Конфучијева етичка филозофије, којом Богу није остављао ни мало простора, била је његова властита идеја.

²⁵⁰ Може се поистовестити са патријархатом код нас (патријархалне породице).

²⁵¹ Матео Ричи, оснивач реда Језуита у Кини (1583-1610), говори о свести Кинеза и њиховој способности да разлика не представља проблем већ богатство *што се религије тиче, то је добробит за Царство веће*.

раду, заједници, жеља за новим и вишим постигнућима, штедљивост, марљивост, такмичење. Конфуцијанизам према Фукујама истиче да дужност према породици надилази све остале дужности, цару, небесима или било којем другом извору световног или божанског ауторитета. Обавезе као важне карактеристике индивидуалног и групног деловања, Фукујама напомиње да су породични односи у Кореји шири него у Кини, јер људи тамо траже заједничког претка 30 генерација уназад, те породице броје по неколико стотина хиљада сродника. Оно што је посебно покренуло Корејску привреду јесте спремност малих привредника да своју децу образују. У јапанској трансформацији конфучијанске вредности централно место добила је врлина оданости. Оданост, у овом случају подразумева оданост ауторитету – *daimyo*, вођи групе. Ово потиче од *самурајске* и *шогунске* културе и њихове етике (*бушидо*) на коју се ослањао конфучијанизам. Оданост колективним субјектима има приоритет у односу на оданост породици. Трансформација конфучијанске културне традиције у систем вредности који подстиче и ствара предузетничку иницијативу, дух и иновативност указујући да културне традиције настављају моћно да утичу на процес модернизације. Из угла религије²⁵² протестантизам (улога појединца) и конфучијанизам (колектив, институција, ауторитет) представљају два битна примера културне трансформације и културних вредности које су у истим или различитим условима и времену дали сличне или различите економске, социјалне и политичке резултате и успехе (Šušnjić Đ: 1998).

5. ЗАКЉУЧАК

Високо поштовани човек који је иза себе оставио духовно наслеђе, а које више од 2.500 год. још увек живи у његовој отаџбини, Кини. Након смрти проглашен је *светим*. Његово име је Конфуције.

Удубљујући се у промишљање о светским несрећама, он је почео да заступа идеје *учтивости* и *добронамерности* на политичкој сцени. Он је био велики политичар и генијални ментор. Имао је мноштво следбеника, које је прихватио под своје окриље, без обзира на њихово порекло, основавши неку врсту проширене академске заједнице. Иако прогнан из властите домовине, Конфуције је наставио да развија своје учење путујући по многим земљама и неспорно постао један од највећих мислилаца. Сматрао је да филозофска учења не треба да буду пуке академске теорије, већ идеали који треба да доведу до видљивих резултата у политици и друштву утичући директно на побољшање живота људи. Његове принципе прихватили су многи његови следбеници, ширећи његове идеје у својим делима. Примера ради то је чинио велики учењак, следбеник конфучијанизма који се често заједно у истом даху помиње са својим учитељем. Конфуцијева учења са смерницама како треба живети живот под називом *конфуцијанизам* проширила су се не само по читавој Кини већ и у Кореји и Јапану. Његове идеје и вредности мотор су растуће економије источно азијских земаља, у којима су и данас основа културе и националног идентитета. Конфуцијева концепт добронамерности допире до многих људи имплицирајући у њиховим срцима моралну ренесансу. О пролазности времена, Конфуције је једном рекао *Време лети за оне који непрестано нешто раде*. Његова уверења да сви људи треба да се узајамно воле, поштују породичне вредности, буду одговорни према себи и у односу на друге, уважавају различитости још увек су актуелна и у савременом свету, пуном сукоба, и то су растућа уверења која се противе отуђености људи у времену у којем данас живимо.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Базић Ј. и Пешић М., *Социологија-друго допуњено издање*, УФ у Призрену, Лепосавић, 2012.
- [2] Благојевић, М., *Sociološki prihvatljiva definicija religije*, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd
- [3] Fukojama F., *Sudar kultura*, Nolit, Beograd, 1977.
- [4] Fung J., *Istorija kineske filozofije*, Nolit, Beograd, 1971.
- [5] Hamilton M., *Sociologija religije*, Beograd, 2003.
- [6] Новчић А., *Кина: Змајеви долазе*, Београд, 1971
- [7] Pantelić-Vujačić S., Čukanović-Karavidić M., *Sociologija*, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment, Banja Luka, 2014.
- [8] Вукићевић С., *Социологија (филозофске претпоставке и основни појмови)*, Плато, Београд, 2005.
- [9] Hubler D., *Konfucijanizam-svetske religije*, Čigoja štampa, Beograd, 2002. [9]. Шијаковић И., *Социологија-разумевање глобалног друштва*, Економски факултет, Бања Лука, 2008.
- [10] Šušnjić Đ., *Religija I i II tom*, Čigoja štampa, Beograd, 1998.
- [11] Zbornik radova: *Dijalog i dogma*, CEIR, Novi Sad, 2002.
- [12] www.berislavkangrga.vebly.com
- [13] www.srednjiput.rs/uvod-u-budizam/
- [14] www.tacno.net/kultura/konfucije/

²⁵² Вебер сматра да је оживљавање методизма претходило процвату енглеске индустрије крајем XVIII века.